

ירצה השם, כתיב: "בלע המות לנצח" (ישעיה כה, ח); "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (זכריה יג, ב). וצריך לבער כל הרע מן הארץ. ואם יתנהג העולם בחסדו הגדול כנ"ל, לא היה העולם יכולים לבא למדרגה הנ"ל של משיח, ולכן בא יצחק בחינת דין.

ואף יצחק יצא ממנו עשו, מחמת דינו הקשה, "על חרבך תחיה" (ויצא כז, מ). אך יעקב היתה "מטתו שלימה"⁵²:

והנה נודע כי מגן נקרא⁵³ דבר המכסה. למשל במלחמה נקרא מגן - מה שמכסה בו שלא ישלוט עליו הקשת. והנה כתיב (תהלים פה, יב): "כי שמש ומגן ה' אלקים"⁵⁴, שכמו שהשמש אם לא היה לו נרתק לא היו יכולים לסבול אורו הגדול, והנרתק הוא המגן שנוכל לסבול, וזהו: "לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתקה, וצדיקים מתהנים בה ורשעים נדונים בה"⁵⁵.

והנה נודע, שבכל "בוקר דאברהם" - בחינת חסד מתעורר בעולם: "וישכם אברהם בבקר" (תולדות יט, כז), וכדאיתא בזוהר הקדוש⁵⁶, והקדוש ברוך הוא רוצה להנהיג את העולם בבחינת חסד.

- אם לא היה מגן לבחינת חסד הנ"ל לצמצם חסדו וטובו, ולתת דרך צמצום כמו שצריך רק להחיות הקליפות, מפני שצריכין בשביל סטרא דקדושה, שיהיה "אתהפכא חשוכא לנהורא"⁵⁷ פינודע - ואם לא היה דרך צמצום, היה חיותם בלי גבול, ולא היו יכולים לבער הרע מן הארץ.

ולכן בכל בוקר בשמתעורר מדת אברהם מדת חסד כנ"ל, אנו צריכין לברך ברכת "מגן אברהם", מגין, שיעשה מגין לבחינת אברהם הנ"ל לטובתינו:

— * —

מקום שכם⁴⁴ - כתפין - חסד וגבורה דנוקבא, ו"אלון מורה" - תפארת דנוקבא⁴⁵. כי כל המשכות והתגלות היה אברהם ממשיך להמלכות מן "שכל הנעלם".⁴⁶

לכן אמר (פרשתנו יז, יח): "לו ישמעאל יחיה לפניך", כי אחרי שנקרא אברהם בה"א, שעל ידי זה המשיך התגלות בבחינת מלכות, ונתנה לו המילה, היה יכול להעלות נצוצות פנר בפני אבוקה, שיהיו נכללים בבחינת מלכות כו'. וכמו שכתוב (פרשתנו יב, ה): "ואת הנפש אשר עשו וכו'".

גם "שרי" (נח יא, כט) היתה נקראת מקודם ביו"ד - מורה על צמצום; ואחר כך בשחיתה צריכה להוליד את יצחק היתה נקראת בה"א⁴⁶ - בהרחבה, הורות על המשכה והתגלות⁴⁷. וזהו "ויקרא שם אברהם בשם ה" (פרשתנו יג, ד): "ויקרא" היינו המשכה מא"ב ר"ם, שכל הנעלם, המשכה מיסוד אבא לעשר ספירות דנוקבא הנקרא "שם ה" כו'.

— * —

<ג.ב>

אנכי מגן לך⁴⁸

"אנכי מגן לך" (פרשתנו טו, א) - פירוש "מגן אברהם"⁴⁹:

דהנה נודע, שאברהם הוא בחינת חסד גדול עד מאד, בלי שום מונע, וכולם טובים בעיניו, והוא רק טוב. ולכן אמר (פרשתנו יז, יח): "לו ישמעאל יחיה לפניך", שפירוש, שחיה לעד "לפניך", שהוא בחינת אינסוף בלי גבול. ואף על פי שהוא יודע מהו ישמעאל, אף על פי כן, מחמת חסד גדול וטובו הגדול רוצה שחיה. ולא זו בלבד, אלא שרצה שחיה לחסד⁵⁰ בלי גבול.

וזהו דאיתא: "לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל"⁵¹, ויצא מחמת רוב חסדו, אבל באמת אין מהראוי כן. דהנה בביאת משיח אם

מזבח לה").

⁴⁴ (פרשתנו יב, ו): "ועבר אברהם בארץ, עד מקום שכם עד אלון מורה, והכנעני אז בארץ".

⁴⁵ (לקוטי תורה להאריז"ל פרשתנו דבור המתחיל "אל הארץ אשר אראך". קהלת יעקב ערך אלון מורה).

⁴⁶ (ויצא כא, ב): "ותהר ותלד שרה"

⁴⁷ (ראה לקוטי תורה להאריז"ל סוף פרשת מקץ וטעמי המצות סוף פרשת לך לך).

⁴⁸ (דבור המתחיל אנכי מגן לך: לקוטי תורה לג' פרשיות [פז, ד עם הגהות. נדפס גם באור התורה בראשית כרך ד תרצג, א]. - ציון כבוד קדושת אדמו"ר.

נאמר כנראה בתקופת לאוני).

⁴⁹ (נוסח תפלת העמידה. בראשית רבה פרשה לט, יא. שם פרשה מח: מגן ישעך (תהלים יח, טו) - זה אברהם. זהר פרשתנו פב, א. משנת רבי אליעזר פרשה יב).

⁵⁰ (כן הוא גם בכתבי יד. ובהערות ותיקונים לכבוד קדושת אדמו"ר: נראה לי בדרך אפשר שצריך להיות: בחסד).

⁵¹ (ספרי האוניו לב, ט).

⁵² (פסחים נו, א. רש"י יוחי מז, לא).

⁵³ (ראה בראשית רבה פרשה מד).

⁵⁴ (כן פירש בזוהר חלק ב פקודי רכז, ב: "אנכי מגן לך" הוא על דרך "שמש ומגן").

⁵⁵ (נדרים ח, ב. עבודת נרה ג, ב. בראשית רבה ו, י. זהר חלק ג יז, א).

⁵⁶ (ראה זהר חלק א מקץ רג, א)

⁵⁷ (ראה זהר חלק א בהקדמה ד, א).

ו"פרכת" תרגם אונקלוס "פרסא"⁶³. וכמה בחינות פרוכת היו בבית המקדש⁶⁴ ומשכן - שכל ההשתלשלות מעולם ועד עולם, הוא על ידי מסך פרסא מפסיק בין ייג⁶⁵ כל עולם⁶⁶ כו.

וזהו ענין "המחדש בטובו", שהתהוות מאין ליש הוא על ידי חדוש. דהיינו, על ידי מסך ופרסא נעשה אור חדש, "אור של תולדה"⁶⁶, ואין זה ממהות אור הראשון; וכשיוורד ומשתלשל נעשה עוד פרסא, עד שנתהוה גשמיית ממש:

אף יש כמה מיני מסכים המבדילין:

שיש עוד בחינה, שאומרים במוצאי שבת⁶⁷ "המבדיל בין קדש לחול", שהוא מסך מבדיל גמור. ואינו דומה לפרסא שמפסיק בין הקודש לקדש הקדשים, שזהו דרך השתלשלות אותו אור עצמו שנתגשם, וגם לאחר הפרסא הוא קודש (ועל דרך שמבדילין בין מוצאי-שבת ליום-טוב: "המבדיל בין קדש לקדש"⁶⁸):

מה שאין כן "בין קדש לחול", הוא מסך שמעלים ומסתיר האור עד שנעשה נפרד ממש, כמו היכלות החיצונים המגביהים את עצמם לומר (יחזקאל כט, א): "לי יאורי כו", אלא ש"ואתה מחיה את כולם" (נחמיה ט, ו), ו"קרו ליה אלהא דאלהיא"⁶⁹, ואינן כופרים ממש.

וזהו "הודו לאלקי האלקים כי לעולם חסדו" (תהלים קלו, ב): ש"לעולם חסדו" והשפעתו "מעולם ועד עולם" (תהלים קג, ז), עד שהוא בבחינת "אלקי האלקים" - במקום ההעלם וההסתתר והחושף. ועל מסך מבדיל זה נאמר (ישעיה ג, א): "אלביש שמים קדרות וכו":

והנה בבחינת חול זה יש ב' בחינות:

א': חול גמור, "היכלות דנוגה"⁷⁰ - "דקרו ליה אלקא דאלקא" כנ"ל.

הב': הוא בחינת "חולין שנעשו על טהרת הקדש"⁷¹; "חולו של

⁶³ (באונקלוס לפנינו "והבדילה הפרכת" - "ותפרש פרקתא". ותרגום "מסך" (שם לו. לו) הוא "פרסא". ובויקרא לה, לב "פרוכת המסך" - "פרקתא דפרסא". ובאור התורה הנוסח: "כעין מסך ופרסא, ותרגם אונקלוס "מסך" - פרסא").

⁶⁴ (כתובות קו, א: "ג. פרוכות היו במקדש". הובא לקמן בריש דבור המתחיל "והבדילה").

⁶⁵ (ראה עץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פרק יג יד. שער מז (שער סדר אבי"ע) פרק א. וראה לקמן ריש דבור המתחיל "והבדילה").

⁶⁶ (ראה עץ חיים שער מב פרק ב. לקמן יג, א. וראה יד, ג. ספר הערכים חב"ד כרך ג עמוד תקיא ושם נסמן).

⁶⁷ (בנוסח הבדלה. פסחים קג, ב).

⁶⁸ (שם קד, א).

⁶⁹ (מנחות קי, א. "שהוא אלהי האלהים, ולאותן אלוהות שתחתיו נתן כח וממשלה למטה ואין הוא משגיח בעולם התחתון" - מהר"ש"א, חדושי אגרות שם).

⁷⁰ (ראה מקדש מלך לזהר חלק ב דף רכו, א בשם "נכתב בצדו מהרה"ו").

⁷¹ (חגיגה יט, ב).

ולא יקרא עוד שמך אברהם

"ולא יקרא עוד שמך אברהם, והיה שמך אברהם כי אב המון גוים וכו"⁵⁹.

הענין, כי הטעם למילה - דכתיב (בראשית ב, א): "אשר ברא אלקים לעשות" - לתקן⁶⁰, שעדיין צריך תקון על ידי האדם. כי הגם שכבר ברא אלקים את האדם - לא בראו בשלימות.

וכדאיתא במדרש רבה (פרשת בראשית פרשה י"א): ששאל על המילה - אם חביבה היא המילה, למה נברא האדם ערל? והייתה התשובה: שכל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכים עשייה ותקון, וכמו התורמוסין שצריכין תיקון.

ולחבין המשל איך הוא דומה לנמשל:

הנה נודע מאמר "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"⁶¹ - תמיד הוא החדוש יש מאין. וענין התהוות יש וגשמי מאין ורוחני אי אפשר להיות כך, רק על ידי בחינת מה שכתוב: "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש כו"⁶². כי בית המקדש - שם היה מקור ההשפעה, וגילוי השכינה בקדש הקדשים, ולהיות ההשפעה נמשך משם ולהלכה, לא היה על ידי גילוי כל כך, כי אם כן היה הכל אחד; רק שנמשך על ידי מסך מבדיל, והוא הפרוכת המבדיל בין קדש הקדשים ששם היה גילוי השכינה - לבחינת קדש.

⁵⁸ (דבור המתחיל ולא יקרא עוד: סידור שער המילה [חלק א ריח, ג]. לקוטי תורה לג: פשויות [פט, ג]. - ציון כבוד קדושת אדמו"ר.

נאמר "יום חמישי פרשת תולדות, תורה ברבים בסעודת מצוה בבית מילה" של כבוד קדושת הרב ברוך שלום בן כבוד קדושת אדמו"ר הצמח צדק, כט מרחשון, ערב ראש חודש כסלו תקס"ו.

נוסח המאמר שלפנינו הוא מהנחת המהר"ל נוסח ב - הנחת אדמו"ר האמצעי - נרפס בסידור עם דא"ח שער המילה הנ"ל (ובתוספת הגהות - אור התורה לך לך [בראשית כרך ד] עמוד תש"ו). נוסח ג - הנחת רבי משה בן אדמו"ר הזקן - מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו חלק א, עמוד צו.

ביאור על המאמר - דבור המתחיל "והבדילה הפרוכת" דלקמן.

מאמרים המיוסדים על המאמר: דבור המתחיל זה במאמרי אדמו"ר האמצעי - הנחות תקע"ו עמוד עדר. אור התורה בראשית כרך ד עמוד תש"ו. תש"ו. מצות מילה בספר המצות להצמח צדק - דרך מצותיך דף ח, ב. פלח הרמון לך לך עמוד לח דבור המתחיל "אני הנה בריתי אתך".

⁵⁹ (פרשתנו יז, ה. ושם את שמך).

⁶⁰ (ראה בראשית רבה יא, ו המובא לקמן. ובפירושו רש"י שם: "הוא דכתיב אשר ברא אלקים לעשות", אשר ברא נעשה" אין כתיב כאן, אלא "לעשות", לומר שהכל צריך תיקון").

⁶¹ (נוסח ברכת "יוצר אור").

⁶² ("ובין קדש הקדשים". תרומה כו, לג).

התגלות, כי "מל" - מלשון "ממללא"⁸¹, שהדבור הוא המגלה את החכמה להיות החכמה יוצאת מכח אל הפועל ומההעלם אל הגילוי ולכן לעתיד-לבא דכתיב (צפניה ג, ט): "אז אהפך אל עמים שפה ברורה" - כתיב (ישעיה מ, ה): "וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר", מחמת שיהיה גילוי בחינת דבור, התגלות אלקות, התגלות חכמה:

וגילוי זה למעלה הוא בבחינת חשמל⁸² - "עתים חשות"⁸³ - דהיינו שלפעמים הוא בבחינת העלם, "סניג לחכמה שתיקה"⁸⁴; ו"עתים ממללות" - בחינת דבור וגילוי.

וגם "מל" - מלשון "והוא ישב ממולי" (בלק כב, ה), שהוא פירוש נגדי, כלומר דבר שנראה כאילו הוא לנוכח עיניו.

ולמטה באדם התחתון: הנה כתיב (בראשית א, כו): "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", יש גם כן מסך על אבר המשפיע, שהוא ⁸⁵ "שהוא בבחינת רם":

"הנסתרות לה' אלקינו" (נצבים כט, כח) - חכמה ובינה, "והנגלות לנו ולבנינו" (שם) - שעל ידי המילה נעשה "נגלות לנו ולבנינו", שהגילוי אינו אלא בבחינת "לבנינו" שהוא בחינת הולדה. כי לכן כאשר נתוסף ה' באברהם, מכל מקום לא נעקר הרי"ש באברהם, שעדיין הוא בחינת רם, אלא שנתוסף בחינת ה' להיות בחינת רם זה בגילוי.

והנה המילה היא גילוי ופריעה היא גילוי יותר, כמו (נשא ה, יח): "ופרע את ראש האשה"; "שחיטה מפורעת כו"⁸⁵ המסך המבדיל בין קדש לחול דישאאל, "חולין שנעשו על טהרת הקודש", שהיא עיקר ההבדלה.

כיו"ב בשבעה הבדלות⁸⁷, "להבדיל בין הטמא כו" (שמיני יא, מז) אין אנו אומרים⁸⁸, לפי שאין צריך כל כך. כי מאחר שמעבירים ההבדלה שבין קדש לחול כו.:

— * —

מועד". דהיינו שנמשך הארה מקדושה, בחינת בטול גם בהחול. וכמו על ידי שמירת שבת יש הארה בששת ימי החול מבחינת קדושת השבת⁷² - ג' ימים הראשונים משבת שעברה, וג' ימים אחרונים משבת הבא. וזה נמשך לישראל בששת ימי המעשה מקדושת שבת, להיות כל מעשיהם בחול על דרך "חולין שנעשו על טהרת הקודש".

(וזהו ענין הבדלה במוציא שבת: "ברוך המבדיל כו" - הברכה היא המשכה שיהיו החולין נעשין על טהרת הקודש).

ועל זה נאמר (משפטים כג, יב): "ששת ימים תעשה מעשיך וכו", וצריך להיות "ששת ימי המעשה" (יחזקאל מו, א) דוקא, על ידי ההעלם ומסך ("המבדיל בין קדש לחול"). שאם לא כן, היה בטול ממש. וכמו ענין תפלת שמונה-עשרה בהשתחוואות. וכמו שאי אפשר להרים יד לפני המלך כו, ו"מאן דמתווי במחוג קמי מלכא כו"⁷³.

ובאמת כתיב (תהלים קכח, ב): "יגיע כפיך כי תאכל" - על ידי ל"ט מלאכות: הזרע והחורש והקוצר כו⁷⁴. דהיינו, שעל ידי המעשה ממשיך הו"ה חדשה, והתהוות דבר קדש להיות "המחדש בטובו מעשה בראשית" דוקא.

וזהו "אשר ברא אלקים לעשות" (בראשית ב, ג) - "תורמוסין צריכין תקון"⁷⁵, להפוך מרירו למיתקו⁷⁶; להיות "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת"⁷⁷ - שיתעלה הכל בבחינת שבת. כי שבת היא מנוחה⁷⁸, בחינת בטול כמו שמונה עשרה, ואי אפשר להיות "כולו שבת"⁷⁹ כמו כולו שמונה-עשרה, רק תחלה להיות ימי החול כו.

ותקון זה הוא גם כן בחינת המילה:

כי עד שלא נימול אברהם היה שמו **אברהם**: אב הוא בחינת ראשית הגילוי, יש מאין, שהוא מקור ההשפעה, נקרא בשם "אב". והיה בבחינת "רם על כל גוים כו" (תהלים קיג, ד), מפני שהיה על ידי מסך;

ועל ידי המילה נקרא **אברהם** - "אב המון גוים", להוסיף התפלות ניצוצות. כי להיות ההארה בגלוי גמור עד שיתקרב הניצוץ ליכלל תחת כנפי השכינה, הוא על ידי המילה.

כי מילה אותיות מל י"ה⁸⁰, הם חכמה ובינה. ו"מל" הוא לשון

⁷² (ראה פסחים קו, א. וראה לקמן בדבור המתחיל "והבדילה").

⁷³ "חייב מיתה". מי שרומז, מסמן באצבעו לפני המלך חייב מיתה. ראה פסחים נו, ב. חגיגה ה, ב).

⁷⁴ (שבת עג, א במשנה).

⁷⁵ (בראשית רבה שם).

⁷⁶ (מר למתוק. ראה זהר חלק ד, א בהקדמה).

⁷⁷ (עבודה זרה ג, א).

⁷⁸ (ראה רש"י: בראשית ב, ב. מגילה ט, א דבור המתחיל "ויכל").

⁷⁹ (סוף מסכת תמיד: "מזמור שיר ליום השבת - מזמור שיר לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים").

⁸⁰ (טעמי המצות סוף פרשת לך לך. עץ חיים שער לג פרק ג).

⁸¹ ("ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב, ז) תרגם אונקלוס: "לרוח ממללא" - לרוח מדברת).

⁸² ("וארא בעיני חשמל" (יחזקאל א, כו) - "אף היא מלה מורכבת: חש-מל "חש" הוא ענין שתיקה כמו "עת לחשות" (קהלת ג), ו"מל" הוא מלשון מלה ודבור". מצודת ציון).

⁸³ (חגיגה יג, ב: "מאי חשמל? .. במתניתא הנא: עתים חשות, עתים ממללות. בשעה שהדבור יוצא מפי הקדוש ברוך-הוא - חשות, ובשעה שאין הדבור יוצא מפי הקדוש ברוך-הוא - ממללות").

⁸⁴ (אבות ג, יג).

⁸⁵ (חולין יט, ב ורש"י: שחיטה מפורעת - מגולה ונכרת, כמו (נשא ה, יח): "ופרע את ראש האשה").

⁸⁶ (הלשון צריך תיקון קצת - הערת כבוד קדושת אדמו"ר).

⁸⁷ (ראה פסחים קג, ב - קד, א).

⁸⁸ (ראה בארובה ספר המצות להצמח צדק, מצות מילה פרק ה - דרך מצותיך דף ז עמוד ב ואילך).

שינה, שבשעה שאינו ישן ומאיר השכל, אז כח המעכל והזן אינן בהתפשטות כל כך, מצד התכללותן בכח השכל כנר בפני אבוקה, ולכן מעכב התפשטותן. אבל בשעת שינה שמסתלק ממשלת כח השכל, אז הן מתפשטות, ואז הקיבה מעכל ושולח אל הכבד כו; וכח הזן והמעכל והדוחה וכהאי גוונא הם כחות חיצוניות ותחתוניות שבנפש.

וכך למעלה במלכות דאצילות: שבליקה - "תרעין דגן-עדן אסתיומו", שההארה שנמשך מבחינת מלכות בגן-עדן, זיו השכינה, זהו עיקר הארת פנימיות המלכות (דהיינו שההמשכה מבחינת ג' ראשונות שבמלכות⁹⁶). ובלילה מסתלק הארה זו, אלא שהשפעה חיצונית נמשך אז, והיינו "ותתן טרף" בבי"ע (והמשכה זו מבחינת ז' תחתונות שבמלכות). וביום נפתחים "תרעי דגן-עדן" לפי שיש התגברות החסדים - "חסד אל כל היום" (תהלים נב, ג), על כן נמשך אז המשכה הפנימית.

ואף על פי כן יש בחינת פרוכת - פרסא, ונמשך המשכה זו על ידי אמצעות הפרסא. והפרסא היא מבחינת חשמל שהוא מחיצוניות הבינה, שמלביש ומקיף את י' ספירות דין"א וי' ספירות דנוקבא - "כתנות עור" ומלבישם מצדיהם⁹⁷, והוא בכדי שלא יהיה יניקת החיצונים; ומתחת רגליהם הוא בחינת מנעל להיות הפסק בין אצילות לבריאה וליצירה כו. (ונעל הזה הוא בחינת המסך והפרסא המפסיק בין אצילות לבריאה⁹⁸).

וכמו שפירש רש"י: "לצניעות". דהיינו שלא יהיה כל גילוי האור של אצילות בבריאה כי אם בדרך מסך, שהמלכות דאצילות בוקע המסך ונעשה עתיק לבריאה⁹⁹, וכן בכל עולם - שבבריאה נעשה גם כן חשמל מחיצוניות הבינה, ומקיף לזו"נ עד שנעשה מנעל כו¹⁰⁰.

והבדילה הפרוכת⁸⁹

"והבדילה הפרוכת לכם" (תרומה כו, ג):

הנה ב' עץ חיים" (שער מ"א) מבואר שיש פרסא⁹⁰. ובגמרא בכתובות (דף ק"ו, עמוד א') איתא: "י"ג פרוכת היו במקדש שני - ז' כנגד ז' שערים כו." ופירש רש"י: "דלצניעותא עבדי⁹¹". והיינו כי בלילה היו השערים ננעלים, וכדאיתא במסכת תמיד⁹², רק ביום היו פתוחים שיהיו נכנסין ויוצאין דרך פתחי השערים, והיו מוכרחים להיות פתוחים, אף על פי כן היה פרוכת לכל שער - לצניעות כו.

וענין זה הוא, כי הנה העזרה והלשכות הם מכונים נגד מלכות דאצילות. כי למעלה במלכות יש כל הבחינות שבעזרה, וגם הר הבית ת"ק אמה, כמו שכתוב בזהר "שלח לך" (דף קס"א, עמוד ב').

והנה, בליקה "תרעין דגן-עדן אסתיומו"⁹³, וכמו שננעלים השערים שערי העזרה. הגם דכתיב (משלי לא, טו): "ותקם בעוד לילה ותתן טרף לבייתה" - היינו בבחינת חיצוניות דוקא;

וכמו באדם בשעת שינה, שהוא הסתלקות וקבוץ החיות מן "הדם הוא הנפש"⁹⁴ לתוך הלב, ונסתם הכל בתוכו, שאין מתפשט ממנו פנימית החיות רק "קיסטא דחיותא"⁹⁵ וחיצוניות, שאז הוא דוקא גילוי והתפשטות חיצוניות החיות;

כמו כח הזן וכח המעכל שבנפש, שהן בחינת חיצוניות לגבי כח השכל והמדות וראיה ושמיעה; והתפשטותן - עיקרן בשעת

⁸⁹ (דבור המתחיל והבדילה הפרוכת: סידור שם [שער המילה]. - ציון כבוד קדושת אדמו"ר.

נאמר שבת קדש פרשת תולדות, ב כסלו תקס"ו, יום השלישי למילה של רבי ברוך שלום בן אדמו"ר העצמח צדק. והוא ביאור המאמר שלפניו דבור המתחיל "ולא יקרא עוד שמך אברהם".

נוסח המאמר שלפנינו הוא מהנחת המהרי"ל בתוספת דבור המתחיל מהצמח צדק "והבדילה הפרוכת לכם". נוסח ב - הנחת אדמו"ר האמצעי - נדפס בסידור עם דא"ח שער המילה הנ"ל - עמוד קמו, א [רכב, ב]. נוסח ג - הנחת רבי משה בן אדמו"ר הנקן - נדפס במאמרי אדמו"ר הנקן תקס"ו חלק א עמוד קד).

⁹⁰ (ועיין ב' עץ חיים" שער ז', פרק ב').

⁹¹ (שלצניעות עשויים).

⁹² (פרק ג).

⁹³ (תרגום: שערי גן-עדן נסתמו. ראה זהר חלק א פרשתנו (דף צב, א): "בתחלת שעתא קמייחא בליליא, כד נשף ימא וצאל שמשא... תרעין דפתחין בימא... כל אנון תרעין סתימין". - בתחלת השעה הראשונה בלילה, כשיוצא היום ונכנס השמש... שערים שפתוחים ביום... כל אותם השערים סתומים. ראה גם שם קעב, א. רמב, ב. א. ספר המצות להצמח צדק מצות מילה פרק ד. דבור המתחיל "תקעו בחדש" תרצ"ד נדפס בקונטרס פב; ספר המאמרים תש"י-תש"א עמוד 10).

⁹⁴ (פרשת ראה יב, כג).

⁹⁵ (מדה קטנה של חיות. ראה זהר חלק א פג, א).

⁹⁶ וכמו שנתבאר במקום אחר - בביאור הזהר פרשת אחרי (באורי הזהר לאדמו"ר האמצעי עה, ה [קמח, ב]. באורי הזהר להצמח צדק חלק א עמוד שנג ואילך).

⁹⁷ (הפרסא... חשמל שהוא מחיצוניות הבינה... ומתחת רגליהם כו: עץ חיים שבהערה בכאה. וכן הוא בלקוטי תורה שיר השירים ג, ד. [דרך מצותיך ז, ב]. וצריך עיון לתוהו זה עם מה שכתוב בפרדס בשער ערכי הכינויים ערך פרוכת, ומבואר בכמה דרושי דא"ח שהפרסא שבין אצילות לבריאה הוא בחינת מלכות; ולקמן יג, א: "מתחת רגליהם הוא בחינת... בנעלים... בחינת מלכות. נעל זה... מפסיק" וכל זה צדיק עליון - "הגהות לדבור המתחיל פתח אלהיו" תרנ"ח עמוד טט [צה] עיין שם. וראה גם כן באורי הזהר להצמח צדק פרשת חיי שרה עמוד עה ואילך).

⁹⁸ כמו שכתוב ב' עץ חיים" שער מ"א [שער דרושי אבי"ע], פרק א' ופרק ו'. ובשער מ', פרק א'.

⁹⁹ (עיין ב' עץ חיים" שער מ"א [שער דרושי אבי"ע], פרק א' ו' "אגרת הקדש" "איהו וחייהו" (סימן כ)).

¹⁰⁰ (ב' עץ חיים" שער מ"א, פרק א': שהמסך שבין בריאה ליצירה אינו מבינה דבריאה אלא מתפארת דבריאה. אלא שבתפארת יש גם כן חשמל, כמו שכתב הרמ"ז סוף פרשת יתרו בשם [ספר] "אדם ישר".

ואמנם ב' לקוטי הש"ס מהאריז"ל" (מסכת חולין) ¹⁰¹ דף ט"ז, דבור המתחיל "לכי ומעטי את עצמך" - כמו שכתוב כאן, עיין שם. ועיין מה

ולְהִיבִין עֵינֵי חֲשַׁמְלָא¹⁰¹ זֶה מָה עֵינֵינוּ?

הנה "מבשרי אֶחָזָה" (איוב יט, כו): כי במדות אין שם התגלות כל השכל, שאם כן היו המדות בטלים בהשכל ולא היה מהם כלל התפשטות והמשכה. אלא שאף על פי כן מקיף עליהם הארה מועטת מחיצוניות הבינה, בחינת התבוננות שלמעלה מן המדות, בכדי שלא יהיה יניקת החיצונים; שמהמדות יכול להיות אחיזה לסטרא אַחְרָא, וכמאמר רז"ל¹⁰²: "לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל כו"; וכן שבירת הכלים היה בהמדות. לפיכך צריך להיות בחינת חשמל מקיף, שלא יהיה להם יניקה מהמדות אלא בדרך שערות וצפונים – כפי הצורך בלבד¹⁰³.

ופירוש ענין החשמל¹⁰⁴ – שמלביש לזו"נ, והרי הוא חיצוניות אצלן, ואף על פי כן שרשו גבוה מהן שהרי הוא מהבינה¹⁰⁵.

הענין הוא, כמו המשל שהוא לבוש להנמשל: דהנה, צירופי אותיות המשל הם גשמיות נגד הנמשל, ולבוש לבד להנמשל. אך מכל מקום שרש המשל הוא גבוה מאד נעלה, שאין כל אדם יכול לומר משלים, אלא "משלי שלמה" (משלי א, א). ובגמרא אמרו על רבי מאיר: "תלתא שמעתא ותלתא מתלי¹⁰⁶", ואמרו¹⁰⁷: "משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים כו".

והיינו כי דוקא מי ששכלו שכל גבוה יכול לצמצם שכלו במשל שיהיה מכון נגד הנמשל ממש. מה שאין כן מי שאין לו שכל גבוה כל כך, די לו במה שביין השכל כאשר הוא, אבל לא יוכל להסביר פנים במשל, ואם יאמר משל לא יהיה המכון¹⁰⁸ כו.

ועל דרך זה הוא בחינת החשמל – שהוא לבוש לזו"נ בהתלבשות השכל במשל¹⁰⁹. והיינו לפי שנמשך מהבינה, שהיא למעלה מעלה

שנתבאר בביאור על פסוק "כי ביום הזה יכפר" (לקוטי תורה פְּרַשְׁת אַחֲרֵי כו, ד). [קטע זה נוסף בדפוס וטאמיר, וכן ליחא בכתב יד 17].

¹⁰¹ (ראה אור התורה פְּרַשְׁת תַּצְוָה עמוד א' הרלט. המשך "מצה זו" – תר"מ סעיף מה – ספר המאמרים תר"מ חלק א עמוד רכא).

¹⁰² (ספרי דברים לב, ט).

¹⁰³ (כי חשמל זה הוא מהבינה, וחקמה ובינה הן "תריין ריעין כו") (ראה זהר חלק ג ד, א), ומחקמה אין יניקה לחיצונים כנודע מענין הנגעים, וכמו שכתוב (איוב ד, כא): "ימותו – ולא בחקמה", לפי שחקמה – כחמה, בחינת בטול לאור אין-סוף כו).

¹⁰⁴ (ראה עץ חיים שער מא פרק ג).

¹⁰⁵ (ראה מאורי אור ח, יב. בספר המאמרים תרלט עמוד ה (ובלקוטי תורה לג' פְּרַשְׁתוֹת פח, ד) מוסיף: "והנה אם היות שרשו גבוה יותר, עם כל זה הוא עצמו למטה מוז"נ וגורם המעטת האור, עד שהאור שעובר ונמשך דרך המסך אינו ערוך כלל לגבי האור שלמעלה מהמסך, על דרך "כי שמש ומגן כו", וכנודע מענין אור של תולדה כו").

¹⁰⁶ (היה דורש שליש בשמועות ושליש במשלים. סנהדרין לח, ב).

¹⁰⁷ (סוטה מט, א).

¹⁰⁸ (נראה לי בדרך אפשר שצריך להיות: מכון – הערות ותיקונים לכבוד קדושת אדמו"ר).

¹⁰⁹ (חושן מל . . . חשך: "ובמקום אחר מבואר שהחשמל הוא כמו אותיות המחשבה, ומנה נעשה הפרקטא שזהו כמו משל כו", כמו שכתוב בתורה אור דבור המתחיל "פתח אליהו"

מהמדות כו. רק אחר כך נעשה לבוש לזו"נ והוא למטה מהן, כמו שהמשל הוא חיצוניות לגבי הנמשל, ולבוש לבד. והרי אם כן מוכן שיש בבחינת החשמל הזה ב' בחינות:

א': מצד שרשו שהוא גבוה מאד נעלה, למעלה מן המדות – שהוא מבחינת הבינה.

וב': מצד התפשטותו בבחינת חיצוניות, בבחינת צירופי אותיות, שהאותיות הם מדרגה האחרונה שבכל היו"ד ספירות¹¹⁰.

וזהו פירוש חשמל¹¹¹ – חש מל:

פירוש "חש" – לשון שתיקה, היינו מצד בחינה א' שבו¹¹² שהוא שרשו מהבינה¹¹³, כי "סייג לחכמה שתיקה"¹¹⁴, כי "הו"ה בחכמה" (משלי ג, יט), ולכן החכמה היא בחינת ביטול, וזהו השתיקה. ועל דרך שמשוה רבינו עליו השלום היה "כבד פה כו" (שמות ד, י).

ו"מל" לשון דיבור והתגלות – זהו מצד בחינה הב' שבו, כשנעשה לבוש לזו"נ, כמו האותיות שמלבישים הנמשל, ועל ידי זה יוכל להיות השפעה – זהו פירוש מל:

והנה זהו בחשמל שבו"ד ספירות עצמן. וכן במלאכים, שיש כמה אלפים רבבות מדרגות כמו שכתוב (איוב כה, א): "היש מספר לגודויו", ויש מהם שהם מבחינת החשמל על ידי כלים דאצילות.

(ורוצה לומר: שזה שנתבאר לעיל הוא ענין החשמל דבינה דאצילות המקיף לזו"נ דאצילות כנ"ל, וכמו כן יש גם כן בזו"נ דבי"ע גם כן בחינת חשמל, ומזה נמשך המסך שבין בריאה ליצירה ובין יצירה לעשיה, ושם יש גם כן מלאכים שהם מבחינת חשמל, וכנודע שמש"ט נקרא "נעל דשכינתא"¹¹⁵, והרי נתבאר שהנעל זהו בחינת חשמל כו).

ועל זה אמרו רז"ל¹¹⁶ "בשעה שהדבור יוצא מפי הקדוש ברוך הוא – חשות":

[לקמן יד, ב ואילך] עיין שם. – ספר המאמרים תרס"ט עמוד פא).

¹¹⁰ (ומה שמלביש החשמל לזו"נ, היינו כמו אותיות שמלבישים להמדות כו).

¹¹¹ (זהר חלק ג רכג, ב. וראה עץ חיים שער מא פרק א. פרדס שער ערכי הכינויים ערך חשמל).

¹¹² ("דבחינת חש שהוא השתיקה היא בחינה העליונה שבו. וקשה ממה שכתוב בפרי עץ חיים [עץ חיים] שער מט (שער קליפת נוגה) פרק ב . . . מבואר דמ"ל גבוה מח"ש . . . אכן באמת יש לומר דלא קשה מידי" עיין שם. – אור התורה מגילת אסתר דבור המתחיל "ויהי בימי אחשורוש" (עמוד ברסא) [בתחילתו]).

¹¹³ (ראה אור התורה בראשית קט, א "בעץ חיים שער מ"א פרק א איתא: "כי ענין החשמל – שהוא לבוש החיצון של בינה, והבינה מלבשת את זו"נ במלבוש זה לשומרם מיניקת החיצונים. והנה החשמל הזה מלביש לזו"נ מכל צדיהם אפילו מתחת רגליהם: ומה שהוא מצד נקרא מלבושים, ומה שהוא מתחת רגליהם נקרא מנגלים. והנה נעל הזה הנזכר, הוא עצמו המסך המפסיק בין אצילות לבריאה. עד כאן דבריו". עיין שם הביאור בארוכה).

¹¹⁴ (אבות פרק ג, משנה יג).

¹¹⁵ (ראה תקוני זהר תקון כא דף סא, א. פרדס שער אבי"ע פרק ד. קהלת יעקב ערך מש"ט).

¹¹⁶ (תגיגה יג, ב. זהר חלק ג רכה, א).

הבריאה לבר, ואינו אלא מסך אחד. מה שאין בן בימות החול יש הפרש בין ארץ ישראל לחוץ לארץ: שבארץ ישראל ההנהגה על ידי יצירה, ובחוץ לארץ על ידי עשייה¹²⁷.

והנה כל זה עדיין בבחינת קדושה, "וצבא השמים לך משתחווים" (נחמיה ט, ו), שגם היש בטל,

(ולכן פרקת ופרסות הנ"ל הם בחינת פרקת המבדילות בין קדש לקדש, שהרי הפרסא המבדיל בין עשר ספירות דיצירה לעשר ספירות דעשייה הרי גם עשר ספירות דעשייה הוא קודש).

אך מעשייה ולמטה יש עוד מסך ופרסא - הוא קליפת נוגה, והוא בחינת ערלה החופפת על הברית¹²⁸, והוא הבדלה בין קדש לחול¹²⁹.

וזהו ענין "אשר ברא אלהים לעשות" (בראשית ב, ג) - לתקן, ו"תורמוסין צריכין תקון כו"¹³⁰: כי האדם נברא "בצלמנו כדמותנו" (בראשית א, כו), ויש לו מסך זה, וצריך לתקן - להיות החול בחינת "חולין שנעשו על טהרת הקדש"¹³¹, והיינו על ידי שנכללים בקדושת השבת.

כי שבת הוא "קודש", שאז מאיר אור האצילות על ידי הבריאה בלי מסך שבין בריאה ליצירה ובין יצירה לעשייה. וכל שכן שקליפת-נוגה אינו מפסיק אז¹³², שמאיר שלא על ידו כו'. ולכן האדם הוא מובדל ממלאכת החול, שאינו עוסק בדברים גשמיים אלא "שבת להו"ה אלהיך" (יתרו כ, ט), בבחינת ביטול, הגם שהוא ביטול דבריאה בחינת "יש מי שבטל כו".

מה שאין בן בימות החול, שהתהוותו¹³³ על ידי יצירה ועשייה,

¹²⁷ (ראה לקוטי תורה מסעי פט, ב. ספר המאמרים תש"ג עמוד לח).

¹²⁸ (כמו שכתוב ב"עץ חיים" שער מ', פרק א': "ונקרא קליפת-נוגה כו', והיא הערלה המכסה על היסוד").

¹²⁹ (ואפשר שהפרסא הוא בין עשר ספירות דעשייה לקליפת-נוגה. ואם כן, אפשר הוא גם בן בחינת חשמל המפסיק בין עשר ספירות דעשייה לנוגה).

גם במקום אחר, בפרשת ואתחנן על פסוק "שמע כו'" (לקוטי תורה ואתחנן יא, ב), נתבאר גם כן שההבדלה הוא על ידי בחינת חשמל. וגם במקום אחר נתבאר ענין בחינת "עטופים", שהוא ממוצע בין קדושה לקליפת-נוגה (כו').

¹³⁰ (בראשית רבה יא, ו: "כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשייה, כגון... התורמוסים צריך למתוק... אפילו אדם צריך תיקון" ובפירוש רש"י שם: "הוא דכתיב 'אשר ברא אלהים לעשות', ברא ועשה" אין כתיב כאן, אלא ["לעשות"] לומר שהכל צריך תיקון". ראה גם לעיל יב א).

¹³¹ (חגיגה יט, ב. ראה סידור עם דא"ח קמה, ד [רכ, א] ואילך. ספר המצות להצמח צדק מצות מילה - דרך מצותיך ח, א).

¹³² (ונל שכן שקליפת-נוגה בכתב יד 17: ומכל שכן שהמסך שבין עשייה לקליפת נוגה).

¹³³ (שהתהוותו: בכתב יד 17: שהתהוותו).

פירוש: "הקדוש ברוך הוא" הוא ז"א; כמו פירוש "קודשא בריך הוא ושכינתיה" - "שכינתיה" היינו מה ששוכן ומתלבש בתחתונים, ו"קדוש" הוא מובדל;

- כך בחינת מלכות - "אין מלך בלא עם"¹¹⁷ - הוא בחינת השוכן ומתלבש בעם. מה שאין בן מדותיו יתברך - "לך ה' הגדולה כו'" (דברי הימים א כט, יא), אין להם ערך ויחס לעם, וזהו בחינת קדוש.

והדבור שיוצא מפי הקדוש ברוך הוא הוא בחינת התגלות, היינו "מל" מ"חשמל". והוא כשזו"נ בוקעים המסך ויורדים ומתגלים בעולם שלמטה, ואזי הם המלאכים "חשות"¹¹⁸, שהם נכללים בביטול שנמשך מבחינת חכמה כנ"ל בענין "סייג לחכמה" יג. שתיקה.

מה שאין בן "כשאין הדבור יוצא כו'", שהוא בחינת הסתלקות, אז הם "ממללות" - שהם "ברעש גדול" ואומרים (יחזקאל ג, יב): "ברוך כבוד כו'" - זהו ענין "החשמל שמקיף ומלביש לזו"נ מצדיקן", שהוא בכדי שלא יהיה יניקת החיצונים¹¹⁹.

אך מתחת רגליהם הוא בחינת "מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב" (שיר השירים ז, ב), הוא בחינת מלכות¹²⁰. נעל זה אינו לבר בשביל שלא יהיה יניקת החיצונים, אלא הוא מפסיק¹²¹, שלא יהיה גילוי כל האור שבאצילות ד' איהו וגרמוהי חד" - להיות כך בבריאה, אלא שיהיה בחינת בריאה יש. והיינו על ידי שהמסך מפסיק בין אצילות לבריאה, והאור שנמשך מאצילות על ידי המסך להחיות בריאה הוא "אור של תולדה"¹²². ולכן נקרא הבריאה יש מאין¹²³.

והגם ד' ממך הכל" (דברי הימים א כט, יד) כתיב, "וכולא קמיה בלא חשיבי"¹²⁴, עם כל זה נקרא "יש מאין", מפני שהתהוות היש הוא מבחינת האור שנמשך על ידי הפרסא, שהוא בחינת אין. שהרי אין זה מהות ועצמות האור שלפני הפרסא, אלא "אור של תולדה" שהוא בחינת אין לגבי עצם האור שלמעלה מהפרסא¹²⁵.

והנה בשבת מאיר אור האצילות¹²⁶ למטה על ידי התלבשות

¹¹⁷ (נסמן לעיל ה, א).

¹¹⁸ (חשיות... ממללות: ראה המשך תרס"ו עמוד תנו [תר] ביאור בהיפך).

¹¹⁹ (ראה הנסמן בהגהת הצמח צדק - באורי הוזהר חלק ב עמוד תשעב).

¹²⁰ (ראה "הגהות לדבור המתחיל פתח אלהו תרנ"ח" עמוד צה"צו).

¹²¹ (נעל... אלא הוא מפסיק פרי עץ חיים שער א פרק ג).

¹²² (עץ חיים שער מא, שער דרשי אבי"ע פרק א).

¹²³ (נקרא הבריאה יש מאין והגם דמדת הכל נתיב ראה לקוטי תורה פרשת ראה כו, ד. שם יט, ג. אגרת הקדש סימן כ ובליקוט פירושים שם בארוכה).

¹²⁴ (זהר חלק א יא, ב - על פי דניאל ד, לב).

¹²⁵ (ועיני בזהר חלק ב, זף ע"ה, ב': "רזא דחשמל כו'". ובזהר הרקיע (להאריז"ל) שם, ובהרמ"ז (יתרו). ובספר הדרת מלך (מהרב שלום בוזגלו, באורים על זהר והאדרות) סימן ל' וסימן נ"ה).

¹²⁶ (ראה פרי עץ חיים שער מקראי קודש פרק ג).